

Projektlederens sammenfatning

Efter hver enkelte af de 6 e-forløb under Socialfondsprojektet vil der blive udfærdiget en *sammenfatning*. Til slut vil alle sammenfatninger blive samlet til et skrift med titlen *Fra klasserummet til fleksibel læring; hvad har vi lært?*

Målet med sammenfatningerne er, i kort og præcis form og gennem at uddrage essensen af de evaluerede erfaringer, at bidrage til vores viden om forskellene mellem den traditionelle kursusform og den fleksible og IT-støttede kursusform.

Deltagernes udbytte

Et flertal af deltagere oplever, ofte efter hårdt arbejde og en del modstand, den fleksible form som udfordrende, udviklende og motiverende. De har stor indsigt i, at den kursist, der arbejder aktivt, selvstændigt og problemløsende, faktisk også lære mere end den passive kursist, der udsættes for indlæring.

Flere af kursisterne har også indsigt i, at de *lære at lære*. At de med andre ord får træning i nogle teknikker til selv at opsøge og bearbejde ny viden.

Den traditionelle kursusform bygger normalt på gennemtilrettelagte forløb, hvor kursisten kan agere i et veldefineret lineært forløb fra emne til emne og opgave til opgave.

Den fleksible læring, sådan som vi anvender den, stiller derimod krav til kursisterne om at opøve en vilje til selvstændigt at tage initiativer, gå ind i mindre tilrettelagte processer, bearbejde det de finder og præsentere det for de andre.

På den måde understøttes en mere bæredygtig faglighed og udviklingen af den enkeltes evne til at være offensivt lærende.

Imidlertid er det også klart, at disse fordele kun opnås i relation til den stærke gruppe af deltagere.

Den svageste gruppe af deltagere, der eventuelt både er IT-svage og har en stærk forventning om gennemtilrettelagt undervisning, har modstand mod den fleksible læring. De finder den utryk og uoverskuelig. Modstanden kan antage en sådan karakter, at hele forløbet blokeres for denne gruppe. Og hvis det er tilfældet, er der ikke opnået noget med en fleksible form. Traditionel klasseundervisning ville have været lige så godt eller skidt for denne gruppe.

I mellem disse grupper ligger en midtergruppe, der ofte vil være lidt modvillige i starten, og føler sig noget usikre, men som i løbet af arbejdet i stigende grad opdager gevinsterne ved den nye form. Og dermed personligt begynder at udnytte de muligheder, de nye rammer giver.

Det er vores opfattelse, at alle grupper kan få udbytte af den fleksible læring. Men hvis fordelene også skal komme de svage grupper til gode, så kræves der nogle helt afgørende indsatser fra institutionens side:

- ⇒ der skal være gode, rolige introduktioner og træningsmuligheder
- ⇒ der skal være mulighed for ekstra vejledning om nødvendigt
- ⇒ der skal være rigeligt med vejledere til disposition, både ved fremmøde og i det virtuelle rum
- ⇒ der skal arbejdes i et tempo, der giver alle mulighed for at deltage
- ⇒ de svageste kursister skal eventuelt have en personlig mentor til rådighed under hele forløbet.

Uden disse indsatser vil den fleksible IT-støttede form ikke være gavnlig for denne gruppe kursister.

Personlige kompetencer – motivation

Den fleksible form er yderst velegnet for kursister, der er interesseret i at udvikle sig fagligt og personligt. Der er meget høj motivation i at arbejde selvstændigt, at kommunikere over nettet, at arbejde med materialer der bruger alle sanser og at bruge IT til at præsentere en opgave eller et projekt.

For de interesserede giver den nye form meget store muligheder for at lære noget nyt og for at træne i de moderne teknologiske teknikker.

Denne type kursister vil føle klasserummet kedeligt og umotiverende og de vil ikke kunne dyrke deres iver og talent.

Den største gevinst omkring de personlige kompetencer findes imidlertid hos den brede midtergruppe af kursister. Hvis det lykkes at vende skepsis og modstand til interesse og motivation, vil denne gruppe opleve nogle meget afgørende udviklinger omkring deres

personlige evne til at håndtere nye måder at arbejde på, nye kommunikationsformer og en ny måde at opfatte sig selv som lærende på.

I bedste fald betyder den fleksible form at denne brede gruppe af kursister udvikler sig fra en passiv modtagende indstilling til viden til en aktivt opsøgende. De personlige kompetencer, der opnås i denne forandring, vil formentlig præge mange af disse kursisters indstilling fremover.

Denne bæredygtighedsgevinst kan som regel ikke iagttages ved traditionelle kurser. Traditionelle kurser forandrer i bedste fald deltagerens viden, men ikke deltagerens indstilling til sig selv som lærende og kun sjældent deres handlingskompetencer.

Fagligheden

Men betyder IT og personlig kompetenceudvikling ikke, at fagligheden forsvinder?

Det viser sig, at det er meget vanskeligere at svare enkelt på dette spørgsmål, end først antaget. For hvad er *faglighed*?

Et godt traditionelt kursus tilbyder kursisten en stor vidensmængde, som gennemarbejdes via opgaver og projekter.

Problemet synes at være holdbarheden af denne nye viden. Mange af kursisterne i det fleksible forløb henviste i deres evaluering derimod til, at det faglige ligesom "sad bedre fast", når man selv skulle arbejde for at finde og bearbejde viden.

Så selv om det faglige synes at blive presset i de fleksible forløb, fordi der er aktiviteter som IT og kommunikation, så handler det mere om, at de faglige fremskridt opnås på *en anden måde*, idet de knyttes til stærkere personlige kompetencer og mere motivation.

De personlige kompetencer og motivationen fører ofte til, at kursisten bliver ved med at udvikle sig fagligt efter kursets afslutning.

De fleksible kurser handler derfor mere om at sætte holdbare faglige udviklingsprocesser i gang, end at tilføre kursisten en bestemt vidensmængde på kort tid.

Men igen forudsætter disse gevinster at kursisterne så også faktisk er aktivt lærende. En svagere gruppe kursister, der ikke støttes tilstrækkeligt, vil ikke opleve disse gevinster, men vil tværtimod blokere overfor såvel faglig som personlig udvikling.

Det praksisnære

En af de helt klare gevinster ved disse fleksible e-forløb er, at det er muligt at opnå en stærk sammenhæng mellem kurset og den daglige jobpraksis.

Selve tilrettelæggelsen af e-forløbet inviterer til en sådan sammenhæng.

Det er klart at der er uhørt store læringsfordele ved at kunne afprøve ny viden i praksis og senere få erfaringerne gennemarbejdet – og ved at kunne bringe konkrete problemer fra jobbet direkte ind i kurset.

Men igen har det vist sig, at der er nogle afgørende forudsætninger for, at dette lykkes.

Den første forudsætning er, at deltagerne faktisk engagerer sig som aktive lærende. Ellers udnyttes denne vekselvirkning ikke.

Den anden forudsætning er, at e-forløbet ikke udgør et lukket og udfyldt forløb, der ikke indtænker denne vekselvirkning i praksis. Hvis det sker, opstår der et spændende og ofte udbytterigt, men parallelt, fagligt forløb mellem kursus og jobpraksis.

Faktisk viser det sig, at begge forudsætninger skal være opfyldt for at den potentielle praksisnære gevinst også bliver indløst.

Oftentimes vil man starte eksperimenter med e-forløb med, at lægge det gamle indhold ind i nye IT-støttede former. Det kan give gode gevinster, men giver ingen praksisnære gevinster.

Det vi her har lært er, at udvekslingen mellem kursus og praksis skal indtænkes som en vital del af kurset og der skal skabes rum til denne udveksling.

IT og kommunikation

Når e-forløbene i høj grad baseres på IT-redskaber og kommunikation over nettet, så betyder det også, at e-kurserne i sammenligning med traditionelle kurser tilfører deltagerne aktive og afgørende teknologiske kompetencer.

Der stilles krav om sådanne kompetencer overalt og der er ingen vej uden om.

De traditionelle kurser kan ikke, heller ikke selv om man bruger pc undervejs, på den samme stærke måde træne deltagerne i at skulle bruge IT-teknikkerne til at arbejde, opsøge, bearbejde og kommunikere.

Det er en af de mest indlysende gevinster ved den fleksible IT-støttede form. Og udbyttet af IT-træningen bliver så meget desto større, fordi IT-træningen uophørligt er knyttet til det faglige arbejde og til deltagerens virkelighed.

Derved opnås der en særlig IT-gevinst, der hedder *relevans*. Og med relevansen kommer *motivationen*.

Men igen forudsætter disse gevinster og fordele, at kursisterne bliver trænet grundigt i værktøjerne, så alle deltagere *også i praksis* har mulighed for at høste frugterne.

Et klart problem her kan, til sammenligning med et traditionelt forløb, være, at en gruppe deltagerne føler, at de skal lære for mange nye ting på én gang. Hvis denne følelse tager over, opnås gevinsterne ikke – og et traditionelt kursus vil give samme eller bedre udbytte. Der stilles derfor store krav til tilrettelæggelse og gennemførelse af et e-forløb med disse deltagergrupper. Det skal sikres at alle grupper af deltagere har mulighed for at tilegne sig og bearbejde det nye i et fornuftigt tempo. Og det skal sikres at de kursister, der har svært ved dette, får mulighed for særlig personlig opmærksomhed.

Multimedier i stedet for papir

Det er vores klare erfaring, at deltagerne føler en meget stor og ny motivation ved at arbejde med spændende materialer, der benytter alle udtryksformer.

Den typiske kursist hos os er ikke begejstret for alt for store tekstmængder. Mange foretrækker det visuelle og auditive og multimediematerialerne giver alt andet lige store fordele på motivationssiden.

Denne konstatering har imidlertid ikke ret meget med forskellen på traditionelle og fleksible kurser at gøre, for i princippet kunne man ligeså godt arbejde med multimedier i klasserummet.

Og deltagernes fascination af multimedierne betyder ikke automatisk at de bliver aktivt lærende i stedet for passive indlæringsobjekter.

Fordelene ved multimedierne opnås således kun, hvis de indtænkes som en integreret og dynamisk del af selve den fleksible og aktive proces som helhed.

Hvis multimediematerialerne bliver integreret i deltagernes faglige processer og understøtter såvel motivation som lyst til at gå videre med egne erobringer, så realiseres gevinsterne ved de nye materialer.

Det kræver et meget tæt samarbejde mellem dem der skaber materialerne og dem der tilrettelægger forløbene pædagogisk.

Ellers bliver multimedierne til udvendig glasur, der lige så godt kunne fungere i klasserummet.

Viden og fortælling

Forskellen på at basere det pædagogiske design på viden eller fortælling er meget stor. Begge dele kan fungere i de to former for kurser.

En ægte fortællingsbaseret pædagogik kræver imidlertid et mere åbent rum, længerevarende processer, udveksling mellem fortællingens stof, den daglige erfaring, og læringsrummet – og muligheden for at lære at udtrykke sig mangfoldigt.

Disse forudsætninger findes sjældent i korte traditionelle kurser, der derfor rammesætter mere til formidling af viden.

Netop den fortællende tilgang kan understøtte svagere gruppe af kursister, der har modstand overfor at arbejde med de ofte mere abstrakte vidensformer.

Så selv om begge former for processer kan fungere i begge rum, så er rammerne i de mere frie og udstrakte e-forløb langt bedre til at fremelske og kvalificere fortælleformen.

Den store fordel ved fortælleformen er, at den bygger bro mellem det faglige og det personlige og denne brobygning har klart bedre vilkår i længerevarende og mere selvstændige forløb, end i traditionelle klasserumsmiljøer.

Samtidig er fortællebaserede multimedier i høj grad med til at inspirere og motivere til selv at fortælle og til at ville lære at fortælle med mange slags udtryk. Store mængder traditionel fagtekst motiverer ikke til fortælleaktiviteter.

Fortælleformen er netop et af de redskaber, der kan bruges for at få den svagere gruppe af kursister med i forløbene, således at de også kan opnå den nye forms *øvrige* fordele.

Holdbarhed

Skal man pege på et af de elementer, hvor forskellen mellem traditionelle kurser og de nye e-kurser træder klarest frem, så er det omkring begrebet *holdbarhed*.

Allerede i løbet af dette første e-forløb har en gruppe af kursisterne vist klare tegn på, at de har arbejdet med er blevet solidt forankret og at processerne har givet energier og lyst til at gå videre efter kurset.

Det er dels fremgået af mange af evalueringerne fra deltagerne, dels har en gruppe deltagere vist det ved at være interesserede i at fortsætte med en række aktiviteter efter kurset.

Når vi siger at holdbarheden er et vigtigt forskels-parameter, så er det ud fra en definition af holdbarhed, der siger, at det er et væsentligt mål for læreprocesserne, at deltagerne får energi, lyst og værktøjer til at bruge det lærte fremover og til at opsøge nye og udviklende aktiviteter efter kurset.

Det betyder, at en af e-kursernes store fordele kan være deres *igang sættende* karakter.

Det har især betydning for mennesker, der ikke har de bedste erfaringer med uddannelse og læreprocesser.

Man kan ofte formidle store mængder viden i løbet af et traditionelt kursus. Det er derfor deltagerne som regel står af på ugekursets fjerdedag. Den manglende tid til bearbejdning, bundfældelse og afprøvning i praksis gør imidlertid, at det kan anslås at en meget, meget stor procentdel af den nye "viden" hurtigt forsvinder og ikke bliver brugt efter kurset. Den rigtige måling af kursusformernes effektivitet er derfor ikke mængden af papir eller opgaver under kurset, men derimod deltagerens *forandrede praksis* i tiden efter kurset. De nye e-forløb er langt bedre til at igangsætte sådanne forandringer, end de traditionelle – alene det langstrakte tidsforløb understøtter dette.

Den pædagogiske udfordring

Det har vist sig at være langt mere kompliceret at tilrettelægge e-forløbene end de traditionelle korte ugekurser. Tilrettelæggelsen kræver nemlig at lærerne både tilrettelægger og ikke tilrettelægger. En del af den empowermentfilosofi, der ligger bag vores e-forløb, handler jo netop om, at deltagerne selv skal skabe og konstruere deres viden. Derfor er der store udfordringer i at kunne planlægge uden at lukke og styre og at kunne tilrettelægge, at store dele af forløbet ikke er *lagt til rette* i ordets vanlige forstand. Det kræver lærernes træning i at kunne holde sig tilbage og gribe ind på rette tid og sted. Heraf kan vi konkludere to ting. Den første er, at hvis hele e-forløbet er stramt tilrettelagt, så tabes mange af fordelene ved forløbet. Den anden er, at e-forløbene kan være med til at udfordre og udvikle lærerne både på det didaktiske og pædagogiske område. Dette er en ofte overset gevinst ved den fleksible og IT-baserede form: lærerne får mange nye opgaver og skal mere *samarbejde med* deltagerne end *undervise dem*. De nye e-lærerroller kan således virke yderst gavnlige på skolens pædagogiske miljø.

Ressourcerne

I starten vil eksperimenter altid kræve mange ressourcer. Således også med e-forløbene. Det vil på kort sigt være billigere at gennemføre traditionelle ugekurser. På længere sigt vil vores miljøer dog lære at tilrettelægge e-forløb, der genbruger elementer – eller henter dem andetsteds fra, således at der ikke skal bringes nye store ressourcer i spil, hver gang et nyt forløb udvikles og gennemføres. Det traditionelle kursus med læreren i centrum kan som regel kun bruges af netop denne lærer på dette sted. De fleksible e-kurser er i høj grad internet-baserede og det betyder, at de i princippet kan bruges af hvem som helst, hvornår som helst og hvor som helst: deltagerne kan bruge materialerne hjemmefra, andre lærere på andre institutioner kan bruge dem til *deres* forløb, etc.etc. Derfor er udsigten, at det på sigt ikke vil være mere bekosteligt at gennemføre e-kurser end traditionelle kurser. E-kurserne bliver dog næppe billigere, hvis kvaliteten skal fastholdes, men til gengæld opnås der langt flere resultater med dem.

Anbefalingerne

Vores fælles evalueringsarbejde er mundet ud i en række præcise anbefalinger til det næste e-forløb.

Disse anbefalinger handler om:

1. Mere præcise udmeldinger til arbejdsgivere og deltagerne om rammer, vilkår og ressourcer.
2. Der skal tages skridt til en mere differentieret håndtering af de forskellige deltagergrupper og deres niveauer på kurserne.
3. Introdagene skal være mere fokuserede, enkle og overskuelige.
4. Kommunikationsrummet i *First Class* skal forenkles og kun indeholde netop det, kursisterne gerne vil bruge. Der skal være en meget synlig opdeling mellem materialerum og kommunikationsrum.
5. Lærerne og vores multimediedesignere skal arbejde sammen fra starten og være tæt på hinanden i udviklingsperioden.
6. Der skal arbejdes på at udvide en række *scener* i multimedierne til lidt længerevarende *scenarier*.

Evalueringen af forløb 2 vil i høj grad fokusere på disse anbefalinger og vurdere udbyttet af forandringerne.

Århus maj 04

Jan Gejel
E-learningkonsulent
Projektleder Socialfondsprojektet